

Josef Kraus: Íránský státní terorismus. Od Chomejního po Ahmadínežáda

Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury 2014, 220 s.,
ISBN 978-80-7325-342-4.

Fenomén terorismu se stal po 11. září 2001 důležitým centrem výzkumů a analýz nejen sociálních vědců, ale také různých nezávislých organizací, bezpečnostních expertů a v neposlední řadě rovněž samotných státních orgánů. Za posledních deset let se na českém knižním trhu objevilo nespočet publikací, které se tomuto fenoménu věnují.¹ Jednou z těchto knih, která se zaměřuje specificky na Íránskou islámskou republiku, je *Íránský státní terorismus* od Josefa Krause. Je to právě Írán, který je v průběhu posledních pětadvaceti let jak západními médii, tak různými politiky a zpravodajskými službami označován za největšího podporovatele terorismu na světě.

Josef Kraus vystudoval politologii na Masarykově univerzitě v Brně. Publikovaný text je jeho závěrečnou disertační prací, kterou obhájil na téže univerzitě v oboru Bezpečnostních a strategických studií na počátku roku 2014. V současné době působí na Univerzitě obrany v Brně v Centru bezpečnostních a vojenskostrategických studií pod Oddělením bezpečnostních studií a analýz. Ve své publikační činnosti se zabývá regionem Blízkého východu, přičemž důraz klade právě na Íránskou islámskou republiku. Z bibliografie je evidentní, že autor sám se orientuje v originálních perských zdrojích, což jeho práci přidává na kvalitě.

¹ Např.: Otakar J. Míka, *Současný terorismus* (Praha: Triton, 2013); Miroslav Mareš, *Terorismus v ČR* (Brno: Centrum strategických studií, 2005); Marek Čejka, *Encyklopedie blízkovýchodního terorismu* (Brno: Barrister & Principal, 2007).

Autor textu si v úvodu klade zcela jednoznačnou výzkumnou otázku, a to jak intenzivní hrozbu představuje státem podporovaný mezinárodní terorismus íránské provenience (s. 11). Již na tomto místě lze konstatovat, že kniha svým zpracováním zaujímá na českém trhu prvenství. Nabízí totiž komplexní pohled na íránskou aktivitu v oblasti terorismu, přičemž bere v potaz historická, politická i náboženská hlediska.

Kraus si vymezil sledovanou časovou osu nástupem ajatolláha Chomejního k moci v roce 1979 až po konec vládního období bývalého íránskému prezidentu Mahmúda Ahmadínežáda roku 2013. Text je členěn do jedenácti kapitol včetně závěru, přičemž první tři kapitoly jsou zaměřeny teoreticky. Autor v nich před čtenáři přehledně klade jak strukturu textu samotného, tak použitou metodologii a cíle práce, včetně problémů, se kterými se v rámci bádání o tématu musel vypořádat.

Třetí kapitola je nazvána *Teorie státního terorismu, operacionalizace a konceptualizace pojmů*. Kraus se v ní snaží vypořádat nejen s terminologií, ale i s typologií terorismu, která je čtenáři představena na více jak patnácti stranách. Ačkoli název kapitoly uvádí, že se jedná mimo jiné o *teorie* státního terorismu, ve svém důsledku jsou představeny nikoli teorie, ale pouze definice vybraných autorů. Definice, na rozdíl od teorie, odkazuje buď k definování pojmu samotného, v jehož rámci autor vysvětluje, jak se on sám k dané terminologii staví a jak o ní v textu referuje (s. 34–39), nebo popisovanému fenoménu připisuje charakteristické rysy, které reflektují cíle, motivy či smysl (s. 21–23). Tyto popisy však v důsledku

obsahují rozmanité myšlenky, které nezodpovídají podstatu zkoumaného fenoménu. Jinak řečeno, představené typologie si nekladou otázku po tom, čím terorismus vlastně je, případně jaký je například rozdíl mezi teroristickým a "obyčejným" kriminálním činem. Jsou teroristické činy skutečně motivovány politicky či nábožensky pouze proto, že jsou tak označeny samotnými pachateli? Diskuse o této problematice se mohou jevit jako marginální, jelikož sám autor v úvodu i v závěru deklaruje, že smyslem jeho práce není přispět k typologickým a terminologickým diskusím týkajících se terorismu, ale spíše nastínit spleť a neuchopitelnost pojmu samotného. Přesto považují za důležité na tento metodologický problém mezi teorií a definicí alespoň upozornit, jelikož tato dvě východiska bývají v humanitních vědách často zaměňována.

Vrátím-li se k obsahu kapitoly, pak musím konstatovat, že nezavěšený čtenář se v rozmanitých definicích velmi brzy začne ztrácet. Lepší orientaci v textu by tak prospělo např. grafické znázornění prezentovaných definic jednotlivých autorů.

Čtvrtá kapitola dává nahlédnout do historie moderního Íránu, která je vymezena nástupem dynastie Pahlaví, jež byla završena islámskou revolucí v roce 1979 a vládou ajatolláha Chomejního. Tato část textu je hodnotná hned ze dvou hledisek.

Zaprvé autor trefně vystihl dílčí události a změny, které formovaly Írán v průběhu posledních dvaceti let. Zadruhé velmi výstižně popisuje systém vlády v Íránu a ukazuje, jak moc je role íránského prezidenta západními médii přeceňována (s. 71–73), resp. jak představitelé západního světa připisují shodnou roli této funkci dle euro-amerického vzoru, což vede k řadě chybných interpretací v oblasti íránské politiky. Složitá hierarchie íránského politického uspořádání je převedena do jednoduchého schématu (s. 204), což samotný princip vlády v Íránu, který se od

euro-amerického výrazně odlišuje, činí pochopitelnějším.

Následující kapitoly jsou členěny geograficky podle působení íránského státního terorismu. Pozornost je věnována Perskému zálivu, Levantě, Afghánistánu a kavkazskému regionu. Okrajovou, avšak neméně přínosnou je devátá kapitola, která reflektuje íránskou podporu terorismu v jiných částech světa. Desátá kapitola se pak věnuje tzv. terorismu dovnitř, tedy takovému druhu terorismu, který Íránská islámská republika soustředí proti svému obyvatelstvu. Lze konstatovat, že se jedná o kapitoly velmi zdařilé, reflektující politické, etnografické i náboženské pozadí a obsahující mnoho konkrétních příkladů, ze kterých je zřejmé, že hranice moderních států velmi často neodpovídají geografickému ohraničení lokálních konfliktů, jako je tomu právě v případě Levanty (s. 103), anebo etnickému rozložení, jako je tomu v případě Tádžiků (s. 131).

Závěrečná kapitola pak shrnuje dosažené poznatky v odpovědi na výzkumnou otázku, jež byla autorem položena v úvodu textu a která je mimo jiné graficky znázorněna v jednoduché tabulce. Tato tabulka má však výpovědní hodnotu v kontextu celého textu, z něhož je evidentní, že jeho struktura byla autorem pečlivě promyšlena. Jak sám autor uvádí, smyslem textu nebylo přinést jednoduché a jednoznačné řešení zkoumané problematiky, což je prakticky nemožné, ale naopak co nejpečlivěji zkoumanou problematiku reflektovat. Nezbyvá než konstatovat, že Kraus svůj cíl skrze pečlivý vědecký výzkum, jehož nemalou součástí je také výzkum terénní, naplnil. Samotná kniha je doplněna o barevnou obrazovou přílohu, která text čtenáři ztraktivňuje.

Jak už samotný název a zaměření publikace napovídá, docení ji především studenti a odborníci působící v oblasti mezinárodních vztahů či bezpečnostních a strategických studií. Avšak vhodná je též pro ty, kteří se o problematiku terorismu

spojeného s Íránskou islámskou republikou zajímaví, přestože teoretická část týkající se státního terorismu může být pro čtenáře mimo vytyčený obor poněkud matoucí. V neposlední řadě se bezesporu

jedná o přínosnou publikaci pro experty působící v bezpečnostních složkách.

Zuzana Černá
Univerzita Pardubice

Tariq Ramadan: The Arab Awakening: Islam and the New Middle East

London: Allen Lane 2012, 273 s.,

ISBN 978-1846146503.

Události spojené s arabskými povstáními v regionu Blízkého východu a severní Afriky (MENA) se staly středem pozornosti celého světa. Dle převažujícího názoru se jednalo o bezprecedentní zlom v moderních dějinách nejen regionu arabských zemí. Vedle otázek a odpovědí na to, co a komu tyto změny přinesou, o soupeření velmocí v měnícím se mezinárodním systému, která země protestující podporuje a která ne, bylo však málo řečeno o klíčovém prvku společností, kde tato povstání proběhla, tedy o islámu, resp. o tom, jakou roli sehrál a bude sehrávat v kontextu změn, které jsou s nimi spojeny.

To je účelem recenzované knihy, v níž se Tárík Ramadán pokouší, dle svých slov, studiem dostupných faktů, objektivních dat a jejich kritickou reflexí uvést na pravou míru nedorozumění a chybné domněnky o arabských povstáních. Poukazuje na nedostatky v islámských společnostech, které by měli muslimové překonat, pokud chtějí své společnosti učinit opravdu demokratičtějšími. Kromě řady odkazů na myšlenky nejen islámských myslitelů se vrací také ke svým předchozím textům, a to jak monografiím, tak i šestadvaceti vybraným článkům zařazeným jako přílohy, které uveřejnil

v tisku nebo na svých osobních stránkách v průběhu povstání v MENA.

V úvodu autor naznačuje svůj postoj k pojednávaným arabským povstáním, přičemž odrazuje od unáhleného definování událostí všeobjímajícími pojmy jako „arabské jaro“ či „revoluce“. Cílem autora je „přezkoumat“ fakta a navrhnout poučení jak pro arabský a muslimský svět, tak pro západní pozorovatele těchto událostí (s. ix). Vztah Západu a islámského světa je jedním z problémů, které se Ramadán snaží adresovat. Stejně tak komentuje měnící se vztahy mezi zeměmi globálního Severu a Jihu obecně a také Jihu samotného. Svou pozici charakterizuje jako „obezřetný optimismus“ a staví se mezi dva extrémní výklady povstání. Podle Ramadána nebyla ani kompletně řízena zeměmi Západu v jejich prospěch, ani nebyly naprosto oproštěny od jejich vlivu. Nenásilné masové protesty a následné politické změny autoritářských režimů Ramadán vítá, avšak nemyslí si, že by byly dostačující (s. 71). Formulace a kritika nedostatků vyvěrajících ze stavu islámských společností je z hlediska přínosu knihy nejzajímavější, ačkoliv se k ní autor skrže mnohé informace dostává až v posledním oddíle.